

Apresentación

Neste número 13 do noso Boletín, na sección de **EsCULcA** damos notícia da celebración da Asemblea Xeral da nosa asociación que o 3 de Xuño, decorridos catro anos desde a elección da primeira Xunta Directiva, votou pola continuidade das persoas que a forman e deseñou as liñas estratéxicas para o próximo ano. Comentamos tamén a conferéncia que, sob o título "Menores Perigosos ou Menores en Perigo?" tivo lugar en Ourense o 21 de Abril despois da reunión que representantes de EsCULcA mantiveron con responsábeis da Sub-Dirección Xeral de Menores.

Na sección **Análises e Relatórios** incluímos dous artigos sobre laicismo. No primeiro ("Laicismo e Aconfesionalidade na CE") comenta-se a opción escollida polos autores da Constitución española para establecer a relación do estado con o feito relixioso e no segundo ("Estado e Laicidade: Matéria Pendente") examina-se a teoría e a práctica do comportamento dos responsáveis políticos neste polémico asunto. No terceiro texto, "O retorno da prisión perpétua no Estado español" analisa-se o proceso de endurecimento que desde hai alguns anos ven experimentando o sistema penal, proceso que conduz –afirma o autor– à efectiva existéncia dunha reclusión materialmente perpétua. Por último, ofrecemos unha análise sobre a recente sentenza do Tribunal de Xustiza das Comunidades Europeas que anula a acordo asinado polo Consello da UE con os EUA sobre transmisión de dados.

En **Notícias** damos conta da recente publicación de tres importantes relatórios: O da Coordenadora para a Prevención da Tortura, o do Movemento polos Dereitos Civis e o de Amnistía Internacional. Comentamos a elección do novo Consello de Dereitos Humanos da ONU e a iminente entrada en vigor do Protocolo Facultativo á Convención contra a Tortura, así como as medidas aprobadas na UE para almacenar indiscriminadamente información sobre as nosas comunicacíons e exportar estes dados a países en que non existen salvaguardas suficientes. Damos notícia tamén da campaña contra a construcción de unha Europa fortaleza e da protesta de numerosos colectivos do estado contra a construcción de unha sirga tridimensional na fronteira de Melilla. Transcrevemos a frustrada entrevista ao secretario para a seguranza do estado, Antonio Camacho, que o xornalista australiano David O'Shea pretendia incluir na sua reportaxe *The Spanish Inquisition* e anunciamos a próxima celebración, en Toledo, de un simpósio sobre laicismo.

En **Biblioteca** recomendamos a colección de ensaios da escritora somali Ayaan Hirsi Ali, *De maagdenkooi*, sobre a situación das mulleres nas sociedades de cultura musulmana.

ENTREVISTA CON O SUB-DIRECTOR DE MENORES

O dia sete de Abril, representantes de EsCULcA mantiveron unha reunión con o Sub-Director Xeral de Menores da Vice-Presidencia de Igualdade e Benestar Social. No decurso desta reunión EsCULcA mostrou a sua preocupación por aspectos concretos da práctica cotidiana nos Centros de Menores, mui especialmente pola aplicación de cacheos e meios de contención (porras, forza física, isolamento) así como polos problemas derivados da xestión privada nalguns destes centros, propondo a nosa asociación a recuperación do controlo público sobre todos

eles. Os responsábeis da Sub-Dirección Xeral manifestaron non estar prevista por agora esta recuperación e alegaron ser difícil sistematizar os dados relativos ás prácticas denunciadas.

EsCULcA comprometeu-se a deseñar o proxecto de un posíbel comité independente de visitas irrestritas aos centros de menores como mecanismo de prevención destes abusos. A proposta foi ben acollida polos responsábeis da Sub-Dirección Xeral e o proxecto xa foi entregado pola nosa asociación no Parlamento galego.

MENORES PERIGOSOS OU MENORES EN PERIGO?

Poucos días despois, o mércores 21 de Abril, organizada por EsCULcA para propiciar a reflexión e o debate sobre a filosofía e aplicación da Lei e o Regulamento do Menor, tivo lugar no Café Cultural AURIENSE unha mesa redonda –“Menores Perigosos ou Menores en Perigo?– en que participaron defensores da dimensión pedagóxica desta normativa e colectivos que a ven como alicerce dunha política de xestión represiva e penal da mocidade das clases mais empobrecidas.

Participaron na mesa Fran del Buey (Comisión de Denuncia da Galiza), Pepe Bouzo (traballador-educador do Centro de Menores de Montealegre, centro de xestión pública e rexime semi-aberto), Duarte (Asociación TRAMA, xestora por convénio de medidas de rexime aberto). Non pudo asistir unha traballadora de ARELA (asociación que xestiona centros de menores no ámbito de Protección) cuxa presenza estaba prevista, mais si foi posível contar con a participación, no programada, de Enrique de Castro, membro da Coordinadora de Barrios de Madrid e persoa que leva desde comezos dos oitenta dedicada á defensa de menores e xovens en Entrevias, Pozo del Tío Raimundo e Vallecas.

Comezou Fran del Buey facendo unha análise crítica da Lei e do Regulamento do Menor en que salientou o seu paralelismo con a normativa penitenciaria de adultos e destacou a autorización regulada de utilización de meios de contención e o submetimento dos menores a suxección mecánica ou reximes de isolamento.

Duarte puxo de relevo as medidas no privativas de liberdade contempladas na lei e valorou positivamente, desde a súa experiencia profesional, a execución destas medidas en meio aberto.

Pepe Bouzo centrou a súa intervención na precariedade orzamentaria dos Centros de Menores e analisou brevemente a situación criada pola asunción da xestión de muitos deles por entidades privadas.

Henrique de Castro mostrou como a filosofía da Lei castiga penalmente a mocidade pobre e lembrou unha chea de violacións de direitos perpetradas contra menores, violacións que mesmo levaron nalguns casos á abertura de dilixéncias penais e a clausura de diversos centros.

O acto finalizou con un prolongado e animado debate en que participaron muitas persoas con provada experiencia no traballo en centros e equipas de menores.

ASEMBLEA ANUAL

O dia 3 de Xuño tivo lugar a reunión anual da Asemblea Xeral da nosa asociación, que este ano elexia Xunta Directiva. Entre os temas que figuravan na Orde do Dia salienta a importancia concedida ao deseño das liñas de actuación para o próximo período anual, que ficaron trazadas en torno a catro eixos temáticos: Laicismo, Aceso á Información, Centros de Menores e Protocolo Facultativo.

A Xunta Directiva elixida para o próximo período de catro anos, está formada polas seguintes persoas: Fernando Martínez Randulfe (Presidente), Guillermo Presa Suárez (Vice-Presidente), Celso López Pazos, Fernando Blanco Arce e Héctor López de Castro (Vogais), Elvira Souto (Secretaria).

LAICISMO E ACONFESIONALIDADE NA CE

Pablo González Mariñas

Unha das cuestións máis “batallonas” do constitucionalismo español é a da posición do Estado a respecto da relixión e, nomeadamente, da Igrexa católica. Non só ao longo do século XIX, esa centuria na que voan e revoan enfrentadamente as ideas que configurarán o Estado moderno, senón tamén no propio século XX atopámonos con declaracíons explícitas sobre esta cuestión que posicionan os poderes públicos nunha materia entendida como fundamental. Vai de seu que nesta secuencia advítese unha sintonía case perfeita de cadansua declaración coa alternancia política entre moderados e progresistas, que cualifica os últimos douscentos anos de historia española.

A Constitución de Cádiz proclamaba que a “Relixión da Nación española é e será perpetuamente a Católica, Apostólica e Romana, única verdadeira”, engadindo que a nación “protéxea por leis sabias e xustas e proíbe o exercicio de calquer outra”.

Rechama a propia grafía dos textos orixinais, que obsequian con maiúsculas os termos “relixión” “nación”, o que revelaría unha intencionalidade de paridade entitativa entre ambos os conceitos. Para alén diso, rechama tamén cómo os constituyentes gaditanos entraron sen escrúpulo ningún nun terreo tan proceloso e para-xurídico como é o do carácter “verdadeiro” dun concreto credo relixioso. A fusión entre Estado e Igrexa atopaba unha formulación paradigmática. Expresíons más matizadas atópanse nas Constitucións de 1837, 1845 e 1869. Mais en 1876, coa Restauración, vólvese a unha afirmación contundente: “A Relixión Católica, Apostólica e Romana é a do Estado. A Nación obrigase a manter o culto e os seus ministros”.

DA II REPÚBLICA Á CONSTITUCIÓN DE 1978

Como é ben coñecido, un gran bandazo histórico prodúcese en 1931 coa Constitución da II República. No seu artigo 3 proclamábábase: “O Estado español non ten relixión oficial”. E no 26 establecíase que todas as confesiós relixiosas serían consideradas como asociacións submetidas a unha lei especial, que os poderes públicos non favorecerían nem auxiliarían económicoamente as igrexas e institucións relixiosas, e que unha lei especial regularía a total extinción, nun prazo máximo de dous anos, do orzamento do clero.

Porén, a enxurrada franquista poría fin a todo axexo de aconfesionalidade e laicismo, restaurando a máis arcaica confusión do Estado e a Igrexa católica. Con efeito, o

principio II da Lei de Principios Fundamentais do Movimento (17 de maio de 1957) establecía o seguinte: “A Nación española considera como timbre de honor o acatamiento á lei de Deus, segundo a doutrina da Santa Igrexa Católica, Apostólica e Romana, única e verdadeira e fe inseparábel da conciencia nacional, que inspirará a súa lexislación”. Por sorprendente que hoxe en día pareza, este preceito -ainda máis radical e enfático que os de comezos do século XIX- estaría vixente até a CE de 1978.

Esta é a historia que os nosos constituyentes de 1978 levaban ás costas e que tiveron que manexar na percuta dunha fórmula que, na medida do posibel, superase a tan notoria tendencia pendular. Non foi tarefa doada. Agromaron vellos temores e resaibos, discutíuse o tema desde todas as perspectivas, a do realismo político e a do respeito aos sentimientos e sensibilidade dunha parte da poboación. Os deputados Oscar Alzaga e Gregorio Peces-Barba asumiron especial protagonismo na defensa de concepcións enfrentadas. O propio Fraga manifestaría, ante a encertada cuestión, que o artigo debía “pasar sen ambigüidade e, a ser posibel, co máximo consenso”. Dalgún xeito, así se fixo, se ben non resultou doado conciliar tantos conceitos implicados: dereito á integridade moral, liberdade relixiosa, aconfesionalidade, laicismo, principio de neutralidade fronte ás distintas Igrexas e fronte ao propio feito relixioso...

LAICISMO E ACONFESIONALIDADE

O posicionamento da CE require dalgunha clarificación conceptual previa. Ante todo, laicismo e aconfesionalidade do Estado non son, desde logo, a mesma cousa. Tras deses conceitos hai, como antes se viu, unha longa loita dialéctica de oposición secuencial e alternativa e, ao fin, intentos de síntese más ou menos afortunados entre dereitos e liberdades conexas.

Por laicismo pódese entender unha liña de pensamento político e social que proclama a absoluta independencia do Estado a respecto de toda influencia relixiosa. Atribuiríamos así correctamente o calificativo de laica a aquela situación que prescindise por completo da formación relixiosa e, de forma más específica, que comportase a exclusión da formación relixiosa nas escolas. Disto hai moitos exemplos no constitucionalismo histórico e actual, paradigmáticamente a vixente Constitución francesa, que desde 1958 proclama no seu artigo 1º que “Franza é unha República indivisíbel, laica, democrática e social”. O calificativo de “laica” acompaña, como se ve, e sen matización

ningunha, aos máis prístinos caracteres definidores da República.

A aconfesionalidade é, pola contra, un concepto substancialmente distinto. Baséase no recoñecemento da liberdade relixiosa, tanto no súa vertente positiva de dereito a practicar un culto relixioso, como negativa, de dereito a non practicar ningún. Mais non implica de seu a exclusión da formación relixiosa, senón que máis ben apunta a un proceso de “neutralización ideolóxica” cara a un concepto secular, non relixioso, da liberdade de conciencia.

TRANSACCIÓN PARA A TRANSICIÓN

Fronte a estes dous conceptos históricamente contrapostos, a CE de 1978 non optou por un modelo de “Estado laico” senón, no marco xeral do seu carácter aconfesional, por institucionalizar un determinado e moi mediado “compromiso do Estado co feito relixioso”.

A Sección 1ª do Capítulo II do Título I da vixente CE (baixo a rúbrica “Dos dereitos fundamentais e das liberdades públicas”) ábrese cun artigo 15 no que se proclama que “todos teñen dereito á vida e á integridade física e moral”. E só a seguir desa proclamación trata de forma específica do feito relixioso, establecendo que se garante a liberdade ideolóxica, relixiosa e de culto dos individuos e das comunidades; que ningún poderá ser obrigado a declarar sobre a súa relixión; e que ningunha confesión terá carácter estatal, se ben os poderes públicos terán en conta as crenzas relixiosas da sociedade española e manterán as conseguintes relacións de cooperación coa Igrexa católica e as demáis confesións. Xa se ve, pois, que a CE segue un criterio sincrético de condescendente harmonización conceitual.

Para entendermos esta formulación hai que ter presente por forza a nosa historia recente e os condicionamentos que introduciu na transición á democracia. Partíase da rancia confesionalidade do franquismo e a CE de 1978 buscou aquí o consenso, consonte co seu carácter de texto de “transacción para a transición”.

ESTADO E LAICIDADE: MATÉRIA PENDENTE

Héctor López de Castro

O carácter nom confessional do Estado español foi proclamado no artigo 16.3 da Constitución española e no artigo 1.3 da Lei Orgánica 7/1980, de 5 de Julho, de liberdade religiosa. Ambas normas disponhem que «nengunha confissom terá carácter estatal». Isto supom, segundo a sentenza do Tribunal Constitucional (STC) 24/1982, , que a aconfesionalidade implica «um principio de neutralidade dos poderes públicos em matéria religiosa», principio que, como foi declarado nas SSTC 24/1982 e 340/1993, «veda qualquer tipo de confusom entre funcións religiosas e funcións estatais».

LONXE DO LAICISMO

Porén, a secuencia textual antes apuntada non deixa de revelar unha profunda carga de posición ideolóxica: ambas e dúas liberdades (as proclamadas nos artigos 15 e 16) pertencen ao núcleo máis íntimo da persoa. Por iso ubícanse case xuntas no texto fundamental, o que ven denotar que o artigo 16 non consagra simplemente unha garantía de ausencia de coacción en materia relixiosa. Non é só que os cidadáns non poidan ser molestados, discriminados ou constrinxidos polos poderes públicos no eido relixioso, senón algo máis: garantease ás persoas a liberdade de teren e expresaren conviccións relixiosas propias, como parte da súa auto-realización.

Neste sentido, ben pode dicirse que a vixente CE abandona o conceito de “laicismo” para assumir a idea da “cooperación na liberdade relixiosa” por parte do Estado. Só así pode entenderse o artigo 16.3 cando obriga os poderes públicos a “teren en conta as crenzas relixiosas da sociedade española” e a manteren “as conseguintes relacións de cooperación coa Igrexa católica e as demáis confesións”. Certo é que a expresión “teren en conta” resulta por demáis ambigua e inconcreta no seu alcance e que as “relacións de cooperación” deberán manterse non só co credo maioritario no Estado, mais ainda así a lonxanía deste texto a respecto do mero “laicismo” resulta evidente. Deste posicionamento constitucional xorden consecuencias prácticas importantes, nomeadamente o dereito dos pais a que os seus fillos reciban a formación relixiosa e moral que estea de acordo coas súas propias conviccións, dereito que os poderes públicos deben garantir (artigo 27.3 CE).

Xulgar sobre o acerto ou desacerto da actual regulación constitucional non corresponde á pretensión ou obxectivo deste artigo, por más que siga a ser cuestión importante, en calquera caso tratada xa hoxe en día con menos dramatismo e dogmatismo do que a nosa historia constitucional revela.

A jurisprudéncia do Tribunal Constitucional entendeu por aconfesionalidade do Estado dous aspectos. Por umha parte, tenta-se romper com a confusom entre funcións religiosas e funcións estatais que fora um dos puntos que identificavam o regime político franquista; por outra parte, a aconfesionalidade do Estado implica a sua neutralidade a respecto do fenómeno relixioso.

Deste segundo punto de vista, a aconfesionalidade do Estado obriga-o a prohibir-se a si próprio qualquer concorrência, junto dos cidadáns, em qualidade de suxeito de actos ou actitudes de signo relixioso (STC 24/1982). O esta-

belecionamento de um sistema aconfessional implica que o Estado nom poderá manifestar a profissom de uma fé determinada, declarando-a como verdadeira e assumindo-a como própria. É por isto que parece evidente que a Constituiçom espanhola, do mesmo jeito que o resto de textos constitucionais do contorno europeu, exige a neutralidade do Estado no exercício da liberdade religiosa, cousa que pode resultar dúbia se observamos determinadas condutas dos representantes desse Estado.

A PERSISTÊNCIA DO SIMBOLISMO RELIGIOSO

Talvez o acto político mais lesivo neste sentido seja a chamada Oferenda real ao apóstolo Santiago, em que o chefe do Estado comparece (pessoalmente ou por delegaçom) num templo católico-romano onde se rende culto à imagem do referido santo e realiza uma pregária ou invocaçom a um suposto patrono celestial do Estado. Evidentemente, é uma reminiscênciā dos tempos em que reinava a confusom do humano e do divino, do civil e do eclesiástico, uma lembrança do pacto em virtude do qual o Estado protegia a Igreja em troca da sacralizaçom do seu próprio poder. Hoje o poder estatal emana exclusivamente da vontade geral, polo que tal oferenda resulta abertamente inconstitucional, ao submeter a máxima representação do Estado a uma reverência alheia à legitimacōm democrática. Trata-se ademais de um culto específico do qual ficam excluidos nom só os cidadaos agnósticos ou ateus, mas também aqueles outros que professam outros cultos e observam como os «seus» representantes – no exercício dos seus cargos – nom som neutrais em matéria religiosa. Nom fai falta dizer que os cargos eleitos (sejam concelheiros ou presidentes de governo) costumam secundar com entusiasmo o chefe do Estado, e participam activamente em missas, procissões e outras celebrações católicas, às vezes custodiados por funcionários em uniforme de gala. Sobre este último particular, nom podemos deixar de congratular-nos da recente STC 101/2004, que deu a razom a um subinspector da Polícia Nacional (funcionário ateu e racionalista) que alegava vulneraçom dos seus direitos ao ser-lhe ordenada a assistēcia a um acto religioso em Málaga.

Igualmente inconstitucional parece o facto de que ministros ou conselheiros jurem os seus cargos frente a uma mesa onde está colocada uma enorme cruz cristá e uma Bíblia aberta polo capítulo 30 do Livro dos Números, capítulo que, entre outras cousas, esclarece que os juramentos realizados por mulheres sem o consentimento do seu pai ou esposo carecem de validez. Tampouco os tribunais de Justiça ou as salas de aulas escapam à exibiçom de símbolos religiosos, sendo ainda hoje freqüentes os crucifixos adornando os seus muros. Resulta evidente que a colocaçom de um símbolo religioso numa dependēcia estatal impregna do seu significado todas as pessoas que

estejam no lugar, com vulneraçom do direito fundamental à liberdade religiosa ou de consciênciā de todas aquelas pessoas que nom compartilham a crença simbolizada.

LAICISMO OU ACONFESIONALIDADE?

O que acabamos de expor nom nos deve fazer pensar que o ordenamento constitucional espanhol estabelece uma laicité à francesa. O princípio de aconfessionalidade nom significa que qualquer actuaçom realizada polo Estado (ou polas Comunidades Autónomas) relacionada com o facto religioso atentará ao direito fundamental do artigo 16. Antes ao contrário, a separaçom entre a Igreja e o Estado nom significa que este tenha proibida qualquer funcōm com conotaçōes religiosas, embora a sua actuaçom deverá respeitar sempre o princípio de liberdade religiosa e o princípio de nom discriminaçom por motivos religiosos. É o princípio de «colaboraçom» com as entidades religiosas endereçado ao exercício do direito à liberdade de culto na sua vertente positiva o que se utiliza para justificar a organização de serviços religiosos em cárceres, hospitais ou no exército, o uso do juramento na jurisdiçom, a protecçom do património artístico produzido pola tradiçom religiosa, o acesso aos meios de comunicação públicos, a celebraçom de determinadas festividades ou mesmo o financiamento de professores de religiom em centros docentes públicos.

Tudo isto seria impensável numa República laica como a francesa, e de facto existe um sólido elo entre a forma de estado monárquica (e a manifesta implicação confessional da Família Real) e a preponderância que se concede à religiom católica. Neste sentido, é importante lembrar que a 22 de Julho de 1969 as Cortes espanholas aprovárom a designaçom do príncipe Juan Carlos de Bourbon como sucessor do general Franco na chefatura do Estado, a título de rei. A 27 de Novembro de 1975, numa cerimónia católico-romana realizada na igreja de S. Jerome de Madrid, tivo lugar a sua «exaltaçom» ao trono da Espanha, com o nome de Juan Carlos I. Foi neste contexto em que fôrom aprovados os Acordos entre o Estado espanhol e a Santa Sé de 1979, que renovam a anterior Concordata de 1953 com alcance jurídico de tratados internacionais, enquadraram as relações entre a Igreja Católica e o Estado e condicionam o exercício das liberdades públicas nom apenas dos fieis a essa doutrina, mas a todos os cidadaos.

OS “ACORDOS” DE 1979

Nom quero estender-me aqui sobre a ilegitimidade democrática do estabelecimento de uns acordos claramente inconstitucionais, negociados e pactados sob chantagem política antes de aprovada a Constituiçom (com posterior arranjo de datas para a assinatura), como tem contado o mesmo Gregorio Peces-Barba, um dos redactores do texto

constitucional, num artigo publicado no *El País* a 17 de Novembro de 1989. O que interessa assinalar aqui, mais que a ilegitimidade do processo conduzente à assinatura dos Acordos de 1979, visom que atinge nom apenas a Igreja senom a instituiçons como a Monarquia, é a ilegitimidade daqueles por colidirem com a actual Constituiçom, que no seu artigo 10 fai referência e promessa de fidelidade à Declaraçom universal de direitos humanos de 1948:

1. É inconcebível o argumento (defendido pola maioria dos autores) de que os Acordos de 1979 se acham amparados no artigo 16.3 da Constituiçom. A implantaçom inegábel de um determinado credo religioso em amplos sectores da populaçom nom justifica o estabelecimento de tratados internacionais com um estado que é, por sua vez, uma confissom religiosa.

2. O financiamento da Igreja Católica e o seu clero com cargo aos fundos públicos vai muito mais além do acordado em 1979. É assim que o sistema fixado desde 1988 como «assignaçom voluntária dos contribuintes no IRPF» opom-se claramente ao artigo 16.2 da Constituiçom: «Ninguém pode ser obrigado a declarar sobre a sua ideologia, religiom ou crenças». E isto agrava-se porque já desde 1991 a Igreja nom deveria receber nada mais que o que proceda da recadaçom do IRPF e porém o Estado incumpe sistematicamente este ponto complementando a quantidadada via IRPF com uma dotaçom directa, sem que a questom suscite especiais polémicas nos debates orçamentários.

3. O aspecto mais daninho dos Acordos, do ponto de vista dos direitos fundamentais, é no campo educativo e cultural e no exercício da liberdade de expressom. A prezença da Religiom católica como matéria de oferta educativa em todos os níveis educativos pretende amparar-se no direito dos pais sobre a educaçom moral e religiosa dos seus filhos (artigo 27 da Constituiçom). Mas esta argumen taçom revela-se falaciosa se atendemos ao carácter universal dos direitos fundamentais e a sua qualidade de direitos de reclamaçom individual. Assim, o direito dos pais a decidirem o tipo de educaçom que querem para os seus filhos só pode ser respeitado se interpretado negativamente, isto é, garantido o direito dos pais a que os seus filhos nom sejam adoutrinados em nengumha religiom dentro da escola pública (e a privada financiada com fundos públicos). Os poderes públicos nom podem conceder ao seu arbítrio

tais direitos, outorgando-os a determinadas comunidades particulares de cidadaos (os católicos, protestantes, judeus ou muçulmanos) e denegando-os a outras (os budistas, os animistas ou os sikh). Mas o realmente surpreendente é que a religiom como doutrina se impom à totalidade dos cidadaos no artigo 1 dos Acordos: «Em todo o caso, a educaçom disciplinada nos centros docentes públicos será respeitosa com os valores da ética cristá».

25 DE JULHO OU 17 DE DEZEMBRO?

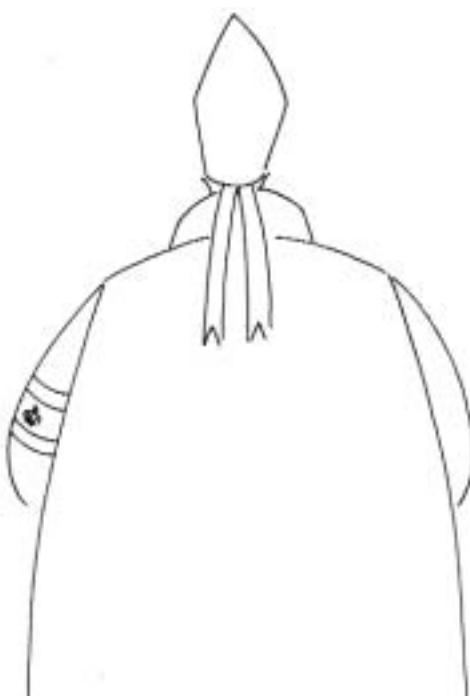
O debate sobre o laicismo estivo sempre presente no pensamento galeguista. Neste debate há que inserir a proposta de escudo «civil» de Galiza desenhado por Caste lao, que evitava cuidadosamente o uso de simblos religiosos como o cálice ou as cruzes. Tampouco a comemoraçom do Dia da Pátria Galega foi alheia entre «confessionais» e «aconfessionais». O dia de Galiza celebrou-se pola primeira vez a 25 de Julho de 1920, embora os próprios organizadores do evento (as Irmandades da Fala) entendessem que o verdadeiro Dia Nacional de Galiza seria – por palavras de Ramón Villar Ponte - «aquila data que asiñale, de xeito induvidábel, a efemérides groriosísima e trascendental da emancipación patria, do arredamento definitivo...».

Mas a coincidênciada Festa Nacional galega com o dia do apóstolo Santiago, padroeiro da Espanha, nom convencia todo o mundo. Vejamos senom o verbete Dia de Galicia da Gran Enciclopedia Gallega:

«...en el año 1925, en su IV Congreso celebrado el 27 de diciembre, la Federación de Sociedades Gallegas [de Buenos Aires], compuesta por treinta y tres sociedades (...) acuerda conmemorar el Día de Galicia el 17 de diciembre de cada año, “por non compartir a opinión de que o Día de Galicia coincida cunha festa religiosa”. Eligen el 17 de

diciembre porque recuerda el “martirio en Mondoñedo do Mariscal Pardo de Cela”. La Sociedad Pondal celebró esta fiesta durante una serie de años y la aprovechó para hacer afirmaciones de patriotismo intensificando en el movimiento galleguista».

Sirva este curioso exemplo histórico para lembrarmos a necessidade de fomentar a crítica e o debate sobre a presença do simbolismo religioso (nominadamente católico) na nossa vida pública. Como a música celestial dos pitagóricos, estamos tam habituados a ele que às vezes nem o percebemos.

Pepe Carreiro

O RETORNO DA PRISIÓN PERPÉTUA NO ESTADO ESPAÑOL

José Ángel Brandariz

HISTÓRIA EN CAPÍTULOS DUNHA INVOLUCIÓN DEMOCRÁTICA

A CUESTIÓN

Nos ordenamentos penais da UE non existe a pena de morte. À marxe das limitacións que à súa implantación establecen os respectivos textos constitucionais estatais, tanto o art. 2 da Carta Direitos Fundamentais UE –CDF UE- canto o art. II-62 do Tratado da Constitución Europea –TCE- establecen a proscrición deste xénero de sanción no ámbito da soberanía da UE.

Sen o mesmo nivel de exclusión formal, a prisión perpétua apenas goza dunha vixéncia maior que a que corresponde á sanción capital. Boa parte do estados da UE aboliron-na formalmente (países escandinavos, Portugal, o Estado español desde 1928...). Outro grupo de estados, en troca, manteñen-na formalmente vixente (Alemaña, Franiza, Itália...). E, no entanto, en todos estos casos de vixéncia os sistemas xurídicos arbitraron, xurisprudencial e/ou normativamente, solucións que impiden a aplicación efectiva da sanción perpétua e proceden à excarcelación tras 15, 20 ou 25 anos de reclusión.

Non deve surprender que a evolución recente da execución da prisión perpétua no ámbito da UE fose esta, toda vez que aquela sanción apresenta-se incompatível con os postulados constitucionais que consagran o obxectivo resocializador (arts. 25 Constitución española –CE-; art. 27 Constitución italiana) e que proscreven as penas desumanas ou degradantes (art. 15 CE, art. 4 CDF UE; art. II-64 TCE).

Apesar de que este cadre normativo e constitucional parecería dar a entender que a pena de prisión perpétua, nos ordenamentos da UE, está chamada a ser pouco más do que unha referencia formal, a historia dos últimos tres anos na Política Criminal española é, tamén, a historia da progresiva reimplantación dunha prisión non formalmente, mais si materialmente, é dizer nos resultados, perpétua. As condicións materiais eran axeitadas para que se producise esta evolución. Contribuiu o momento político-criminal presente, con a súa tendéncia ao endurecemento do sistema penal e à progresiva substitución de lóxicas reabilitadoras por racionalidades da segregación e da exclusión dos infractores penais. Do mesmo xeito, axudou a excepcionalidade construída en relación con o tratamento sancionador dos fenómenos terroristas e de violencia política, excepcionalidade que, se ben no caso español goza xa de notável tradición, non deixa de ver-se relanzada mediante a resposta global ao 11-S.

I -- LIMITES E MECANISMOS DE CUMPRIMENTO DA PRISIÓN

O primeiro episodio desa reintrodución da prisión perpétua no ordenamento penal español veu dado pola profunda reforma penal acometida no ano 2003, sinaladamente pola L.O. 7/2003.

O Código Penal (CP) español de 1995 fora elaborado no cadre dun estado de opinión proclive à reimplantación da prisión perpétua. Con efecto, a primeira metade dos anos 90 caracterizou-se, no plano político-criminal, por crecentes demandas de recoñecimento do denominado cumprimento ‘íntegro’ das penas, impulsadas mediáticamente con a excusa de diversos feitos lutoños do período. Apesar disto, o CP 1995 acometeu una opción relativamente prudente na asunción deste xénero de dispositivos contrarios ás posibilidades de reinserción social das persoas reclusas. Por unha banda, mantivo o límite máximo da pena de prisión, como consecuencia da acumulación de varias sancións, en 30 anos (art. 76.1 CP). Pola outra, introduciu un mecanismo de cumprimento efectivo (art. 78 CP) en caso de penas extraordinariamente graves, mais que resultava ser potestativo, reversíbel e só proxectábel sobre o desfrute dos beneficios penitenciarios e da liberdade condicional.

PRIMEIRO EPISÓDIO

A situación muda en 2003. Nese momento, o goberno e a oposición maioritaria acordan un programa de notable endurecemento da execución das penas de prisión, prestando especial atención a lograr a máxima severidade no caso de delitos de terrorismo. Aos efectos que agora interesan, e deixando á marxe outras reformas non menos criticábeis, introducen-se duas modificacións de mui notable relevancia.

En primeiro lugar, o máximo de cumprimento da pena de prisión, en caso de acumulación de sancións, incrementa-se a 40 anos (art. 76.1 CP). Se ben este límite está establecido de xeito que teóricamente podería ser aplicado con carácter xeral, en realidade foi pensado, e de feito está sendo aplicado, apenas nos casos de terrorismo, nos que os requisitos para o alcanzar son claramente menos estritos. Con un límite máximo da pena de prisión deste xénero o ordenamento penal español coloca-se á vanguarda dos estados do seu contorno no que á duración da reclusión di respeito –incluídos aqueles que continúan mantendo formalmente a prisión perpétua-. Isto vai permitir ao Estado español seguir detendo a duvidosa honra de ser un dos estados da UE con unha das taxas de crimi-

nalidade más baixas (aproximadamente a metade da media da Unión) e, paradoxalmente, con a taxa de población reclusa más elevada de Europa occidental.

En segundo lugar, modifica-se e endurece-se o réxime de cumprimento efectivo das sancions de prisión extraordinariamente elevadas. À marxe do endurecemento xeral do acceso ao terceiro grau de execución –semi-liberdade- e à libertade condicional (arts. 72 LOXP, 90, 93 CP), o novo art. 78 CP establece un rexime obligatorio, xa non meramente potestativo, de cumprimento efectivo da prisión no caso de que se alcance aquel límite acumulativo de 40 anos. Por outra banda, ese réxime de cumprimento efectivo impide na práctica xa non só o acceso aos beneficios penitenciarios e à libertade condicional, senón tamén aos permisos de saída e ao terceiro grau.

E por último, se ben ese réxime continua sendo reversíbel en caso de prognóstico favorável de reinserción de persoas reclusas concretas, no caso das condenadas por delitos de terrorismo, e áinda que estas teñan xa cumplido os requisitos de abandono dos fins e dos medios da actividade delituosa antecedente, e de superaren as esixencias de petición expresa de perdón ás vítimas e de delación/colaboración con as autoridades, impide-se o acceso ao terceiro grau antes dos 32 anos de prisión efectiva e á libertade condicional antes dos 35 anos.

Este complexo sistema, deseñado con o maior cuidado para aparentar a compatibilidade con o postulado constitucional de resocialización (art. 25 CE) constitui un momento maior no endurecemento do sistema penal español, e senta as bases para a efectiva existencia dunha prisión materialmente perpétua.

II -- RETROACTIVIDADE DA REFORMA

E, sen embargo, todo este conxunto de dispositivos, que pretende outorgar ao sistema penal a condición de maior severidade no cadre da UE, intuía-se, por parte dos sectores impulsores desa reforma, insuficiente.

O problema era, ante todo, lograr que ese sistema, pre-ordenado á garantía dunha prisión materialmente perpétua, fose aplicado, retroactivamente, ás persoas que cumpren condena en virtude do cadre normativo previo (sobre todo ás condenadas por delitos de terrorismo), algo inviábel de unha perspectiva tanto constitucional (art. 9.3 CE) canto normativa (art. 2 CP).

O primeiro esforzo nesa liña veu dado pola propia disposición transitória única da L.O. 7/2003, que determina que os novos requisitos -máis severos- establecidos para o acceso ao terceiro grau e á libertade condicional (arts. 76 LOXP, 90, 93 CP) serán tamén aplicáveis ás persoas que xa estavan cumplindo condena antes da entrada en vigor da norma, algo que, apesar dos xogos de palabras do Consello Xeral do Poder Xudicial, diferenciando retro-

actividade de restrospección, non logra encobrir a inadmisibilidade constitucional da disposición.

ANULACIÓN DAS REDENCIÓNS

Ora, como tamén isto parecía insuficiente, o seguinte paso foi anular as redencions de penas polo traballo, redencions perfeitamente válidas para as persoas que cumplian condena, polo momento de comisión dos delitos, de acordo con o establecido na normativa penal anterior ao CP 1995, isto é, sobre todo persoas reclusas condenadas por terrorismo con longas sentenzas de prisión.

A mutación necesaria preparou-se con unha campaña mediática de dimensóns formidábeis, orientada a criar alarma sobre a suposta excarceración ‘prematura’ de diversos reclusos con penas de prisión de extraordinaria duración (a cal, dito sexa de paso, ven dada pola desproporcionada gravidade das penas de prisión para delitos de terrorismo previstas no ordenamento español).

A solución a esta alarma foi dupla. En primeiro lugar, a Audiéncia Nacional e a propia Fiscalía Xeral do Estado procederon a analizar declaracions escritas por estos reclusos desde a prisión –en cartas e/ou artigos de prensa- para poderen lles imputar severas acusacions de pertenza a banda armada (sucesiva, entende-se, porque por ese delito xa estaban condenados) e/ou ameazas terroristas. Estas imputacions garantirían vários lustros máis de reclusión, mostrando con clareza a intención de recuperar, cando menos para casos concretos, a prisión perpétua.

En segundo lugar, e de xeito máis xenérico, a Audiéncia Nacional, mediante unha resolución de 20/I/2005, sentou as bases para invalidar as lexítimas redencions de penas polo traballo, principal dispositivo que podía garantir un adiantamento da excarceración. Nesa resolución, a Audiéncia Nacional determinou a invalidez de todas as redencions de penas polo traballo que non tivesen sido concedidas polo Xulgado Central de Vixilancia Penitenciaria (criado a finais de Maio de 2003), ou, con anterioridade, pola Sala do Penal da Audiéncia Nacional. Deste xeito, anulan-se as redencions de pena polo traballo xa concedidas, mesmo en resolución firme, polos XVP e polas Audiéncias Provinciais, que eran as competentes no momento de referencia, nun novo episodio de retroactividade. Non pode perderse de vista que esta decisión, impulsada pola alarma producida con a excusa do denominado caso ‘De Juana Chaos’, serve para impedir o recoñecemento do mecanismo que podería permitir o adiantamento da excarceración en supostos graves de condenas por terrorismo.

III -- MAIS UN PASO Á FRENTÉ

Mais as medidas emprendidas, normativas e xurisdicionais, non parecian tampouco suficientes. Estimava-se

que ainda permanecía o problema de lograr aplicar os novos dispositivos de cumprimento efectivo, que garanten materialmente unha prisión perpétua, ás persoas condenadas por delitos de terrorismo con anterioridade ás reformas, isto é, aquelas que están en prisión desde antes do CP 1995.

Para unha nova mutación –a última?– apenas fixo falta unha nova campaña mediática de alarma, neste caso aproveitando como excusa o sedicente caso ‘Parot’. Mais unha vez tratava-se de evitar unha excarceración, sinalada con nomes e apelidos.

A solución, isto é, o novo paso cara á reclusión perpétua de condenados por delitos de terrorismo, viría dada neste caso por unha resolución do Tribunal Supremo (TS): a 197/2006, de 28/II/2006.

A ÚLTIMA SENTENZA DO TS

Esta sentenza do TS ven a modificar o seu criterio prévio na análise dos efectos sobre a excarceración das redencións de pena polo traballo lexitimamente acadadas. Isto non sería excesivamente grave se non fose porque a resolución emenda tamén a própria letra da lei (o art. 70 CP anterior), tal como sinalaron os tres maxistrados discrepantes do acordo da sala (Martín Pallín, Giménez García, Andrés Ibáñez).

Tanto aquel art. 70 CP anterior, como o actual art. 76 CP (este con as matizaciones xa comentadas do art. 78 CP), establecen que o conxunto de penas de prisión impostas en sentenza dá lugar, mediante os mecanismos de acumulación xurídica previstos en ambos os preceitos, a unha ‘pena de cumprimento’ (entón 30 anos), que é a que efectivamente vai cumplir-se, aquela sobre a que se proxectan as vicisitudes da execución penitenciaria, entre outras a redención de penas polo traballo.

Esta foi a interpretación continua do TS até Febreiro deste ano. Non podía ser doutro xeito, porque nada distinto cabía interpretar das normas aplicavéis ao caso. Esta eséxese, polo demais, é a única que impide non terminar de esquecer os principios constitucionais de resocialización e de proscrición das penas desumanas.

Que esta era a única interpretación admisible deriva-se tamén do feito de que o CP 1995, primeiro na sua versión orixinaria e, tras 2003, no novo art. 78 CP, pretende evitar ese ‘encurtamento’ de penas, e expresamente di o que o anterior CP non dicía: que os mecanismos que

poden permitir un adiantamento da excarceración computan-se sobre o conxunto das penas impostas, non sobre a pena de cumprimento, que agora é de 40 anos.

En consecuencia, como ben suxeriron os maxistrados discrepantes, a nova resolución do TS constitui non un acto de interpretación, senón de criación do Direito desfavorável para o reu, proibida polos arts. 2, 4 CP e contraria aos principios garantidos nos arts. 9.3, 25.1 CE.

Mais unha vez, trata-se de buscar mecanismos que tenten asegurar non só que xa teñamos unha prisión materialmente perpétua, senón que podamos proxectar esa perpetuación da reclusión a persoas condenadas con anterioridade, que xa case cumpriron as suas condenas –por terrorismo, en todos casos, que é realmente o que está en discussión– en virtude dun rexime xurídico que é o que sempre lles correspondeu, tanto na sua vertente de sanción (condena, aplicación e execución de penas) como na de garantia (de seguranza xurídica, de irretroactividade das disposicións desfavoráveis, de non aplicación de analoxia contra reu).

EPILOGO (POR AGORA)

O ordenamento penal español xa ten, materialmente, a sua prisión perpétua. O sistema penal vixente xa conta con recursos que permitirán que determinadas persoas infractoras, sinaladamente as condenadas por graves delitos de terrorismo, non saíran de prisión máis que mortas ou anciás, isto é, muito tempo despois de o seu risco de reincidencia ser nulo. Polo demais, algúns tribunais aplicaron-se así mesmo a garantir que a nova prisión perpétua sexa tamén eterna para aqueles que entraron en prisión con a garantia xurídica de que algun dia, várias décadas despois, sairian. Con isto, o ordenamento español abandona o ámbito de pensamento que lle é próprio, isto é, o dos estados da UE, e aproxima-se ao absurdo securitário/segregador estado-unidense, modelo que, tras lustros de aplicación, ten xerado consecuencias que hoxe só poden ser avaliadas como nefastas.

E, no entanto, nengún estado de excepción poder ser permanente. Mesmo os más decididos teóricos da admisibilidade do estado de excepción, como Schmitt, consideran que o Estado de Direito (e non digamos xa a Democracia) só poden subsistir con estados de excepción temporalmente limitados.

ADIAR A VIAXE A USA

A prensa ven de dar conta dunha importante sentenza do Tribunal de Xustiza das Comunidades Europeas (TX), constituída en “Grande Sala” ou Sala Xeral, que afecta o direito à intimidade e à protección dos datos persoais, masivamente.

Despois do acontecido o 11 de Setembro de 2001, e no cadre de medidas adoptadas polo Governo Bush para luitar contra o terrorismo, os representantes deste Estado trabaron conversas con a representación da Unión Europea (UE). Fruto delas, asinaron un Acordo polo que as Compañías aéreas que van e volven de Europa aos EE.UU. teñen que trasegar os datos persoais dos pasaxeiros, que rexinan, ao Servizo de Alfândegas e Protección de Fronteiras americano. Por parte europea asinou o Consello de Europa (CE), como quen di, o executivo da Unión.

O CE tomou a decisión de asinar o Acordo desbotando a oposición do Parlamento Europeu (PE) a facé-lo. En consecuencia, o Parlamento dirixiu-se ao Tribunal de Xustiza para que decidise que o Acordo non é válido e que, ademais, é contrario ao Direito Europeu (à intimidade e à protección e tratamento de datos persoais).

Os alineamentos das bancadas na disputa diante do Tribunal tiñan fondo significado político. Dunha banda, o Parlamento (o órgao representativo na UE), “apoiado” polo Supervisor Europeu de Protección de Dados, en contra do Acordo. Noutra bancada, a favor do Acordo: O Consello (executivo), “apoiado” pola Comisión das Comunidades Europeas (“ministros” da UE), así como polo Reino Unido da Gran Bretaña e Irlanda do Norte (é doido comprender que a presenza inglesa turrrava a favor del por intereses dos EUA, que non podía comparecer como parte no xuízo).

A SENTENZA

A sentenza do TX (30.5.06) aborda en primeiro lugar a cuestión da validez do Acordo, e decide que o CE non tiña base legal no Tratado da Unión para asinar un Acordo sobre esta matéría. Ademais, a recollida de datos que fan as Compañías ten unha finalidade ou obxectivo concreto, establecida na lexislación europea: atender as obrigacións derivadas do contrato de servizo con os usuários (transporte). A esixéncia de tranferir os datos basease nunha lei americana, de intensificación da seguraza contra o terrorismo; logo, se se transferen ao Servizo Americano é para ali seren utilizados para unha finalidade distinta da que permite o noso direito: actividade penal e hipotéticamente punitiva por parte daquel Estado, posível imputación de

delito de terrorismo. E isto non está permitido polo Direito Comunitario (Directiva 95/46/CE). Finalmente, impón un tope temporal: o trasego de dados só poderá manterse até o 30 de Setembro de 2006.

Deixa-nos orfos do pronunciamento esperado sobre a segunda cuestión: se o contido do Acordo viola ou non viola o direito à intimidade e à protección de datos persoais. E se a protección de datos persoais que ofrecen os USA acada o mesmo nivel de protección e garantía que a establecida en Europa. Por qué este silencio? A explicación do Tribunal ten certa lóxica: se anulamos, como facemos, a Decisión que aprova o Acordo, e este queda anulado, xa non fai falla dicer máis.

Esta resolución resulta un forte varapau para o “executivo” europeu, certamente; “humillante”, segundo alguns. E significa unha vitória do Parlamento. Doutra parte, Os EE.UU. acusan o golpe, as diplomacias xa están a rebulir para ver de acharen outras solucións que permitan manter o trasego (tratados bi-laterais entre Estados? outra base legal europea?). As Compañías manifestan-se como as “sofridoras” da situación. E nós? Será, como pensa Statewatch unha vitória pírrica?

Polo menos, adiemos a viaxe.

PREVENCIÓN DA TORTURA

A CPT apresentou en Sevilla, o pasado 26 de Maio, o seu Relatório anual relativo á situación da práctica da tortura e os maus tratos no Estado español durante o ano 2005. Entre os importantes dados que se incluen no estudo salientan o aumento das denúncias apresentadas: 309 (o que supón un aumento de 12% con relación ao ano 2004) e o elevado número de persoas que afírman ter sido vítimas desta práctica en comisarias, cárceres e centros de menores (598 en total). Cifras a que havería que acrescentar alguns casos que non se recollen no relatório quer sexa por decisión expresa das víctimas, quer por non ter sido posíbel contrastar adequadamente a información recibida.

Chama tamén a atención que as situacions e grupos que xeraron un maior número de denúncias foron, por esta orde, os movementos sociais, os colectivos de imigrantes e as persoas detidas en rexime de incomunicación.

14 destas 309 denúncias foron apresentadas na Galiza. EsCULcA fixo chegar xa aos grupos do Parlamento galego o resumo deste exaustivo relatório para que a cámara autonómica faga as xestións precisas a fin de evitar que se perpetue esta alarmante situación.

MOVEMENTO POLOS DEREITOS CIVIS

O pasado dia 25 de Abril foi apresentado o novo relatório anual do Movemento polos Dereitos Civis que, ao igual que en anteriores ocasións, parte do articulado do Título I da Constitución Española para mostrar como a práctica revela que hai direitos que non se discuten e outros que parecen ser perfeitamente prescindíveis para quen deveria ser o seu principal valedor. Neste sentido lembran as palabras do Presidente do Tribunal Supremo xustificando o asasinato de persoas suspeitas de teren cometidos delitos perseguidos pola lexislación anti-terrorista.

O Relatório, que conta con un prólogo do escritor Xosé María Álvarez Cáccamo, inclui análises sobre diversas actuacións dos Corpos e Forzas de Seguranza do Estado, a situación do direito á liberdade de expresión, a actuación da Xustiza, as cámaras de video-vixilancia, a Operación Castiñeira, o direito á vivenda e á saúde, os direitos lingüísticos, laborais e educativos, así como a situación das persoas imigrantes.

AMNISTIA INTERNACIONAL

Pola sua parte Amnistia Internacional apresentou o 23 de Maio o relatório sobre a situación dos direitos humanos no mundo durante o ano 2005. No capítulo sobre o Estado español denuncia o tratamento que se dá ás persoas imigrantes, facendo fincapé nos acontecimentos do pasado ano na fronteira con Melilla, que se saldaron con varias persoas mortas e outras expulsadas sen garantias a varios países africanos (unha delas un menor de 15 anos que posteriormente padeceu maus tratos). Denuncia tamén Amnistia Internacional a negativa das autoridades españolas a prestar apoio ás persoas que solicitan asilo e lembra o chamado caso Roquetas, episodio tristemente célebre polas suas lutoosas consecuencias e que desvelou comportamentos brutais de axentes da Guarda Civil.

MENORES

O 12 de Maio, o Movemento polos Dereitos Civis mantivo unha reunión con a Secretaría Xeral de Benestar, María Xesús Lago, no decurso da cal transmitiu a sua preocupación polas queixas que sobre a situación dalguns Centros de Menores situados na Galiza recebe este colectivo. Os representantes do MDC mostraron á responsábel da Secretaría Xeral de Vice-Presidencia a opinión negativa que lles merece a formación dos vixilantes que traballan nestes centros e o seu desacordo con o feito de muitas destas entidades seren de xestión privada. Asuntos que a Secretaría Xeral afirmou estar na axenda do seu gabinete corrixir en breve, procedendo a fechar, se preciso for, os centros que non cumplan as condicións esixidas.

O MDC mostrou así mesmo o seu interese polo establecemento de un mecanismo independente de controlo

sobre a situación no interior destes centros, iniciativa que a Secretaría prometeu estudar nun futuro próximo.

NOVO CONSELLO NA ONU

Despois da elección dos seus membros, o 9 de Maio entrou en funcionamento o novo Consello de Dereitos Humanos da ONU que ven substituir a anterior Comisión, organismo que, en palabras do próprio Secretario Xeral, Kofi Annan, “perdera o norte convertendo-se, en boa medida, nun foro utilizado polos infractores dos direitos humanos para conspiraren e se protexeren uns a outros”, un organismo onde “se atacava algúns países en particular encanto se facía caso omiso das vulneracións de direitos humanos noutros”.

Aprovada a sua formación o pasado 15 de Marzo pola Asemblea Xeral, con os votos en contra de apenas 4 países (Estados Unidos, Israel, Palau e as Illas Marshall), a primeira reunión do novo organismo terá lugar o 19 de Xuño.

MAIOR RELEVO E MAIS FUNCIÓNIS

O Consello pretende ser o principal foro da ONU para o diálogo e a cooperación en matéria de Dereitos Humanos e contribuir á prevención da sua violación. Deverá axudar tamén os Estados membros a cumpriren con as suas obrigacións através do diálogo, o desenvolvemento de capacidades e a asistencia técnica, así como facer recomendacións á Asemblea Xeral para impulsionar un maior desenvolvemento do Direito Internacional. Ao igual que acontece con o Consello de Seguranza e o Consello Económico e Social, o novo organismo terá plenos poderes e dependerá exclusivamente da Asemblea Xeral.

NOVO SISTEMA DE ELEICIÓN

Con diferenza ao que acontecia nas eleccións para a anterior Comisión, en que as persoas que a constituían eran elixidas por grupos, as 47 que forman o Consello son elixidas directamente por todos os estados das Nacións Unidas e han de obter maioria absoluta.. A distribución realiza-se de maneira que se pretende xeograficamente equitativa: 13 do grupo africano, 13 do grupo asiático, 6 do grupo de Europa oriental, 8 do grupo de América Latina e o Caribe e 7 do grupo de Europa occidental e outros estados.

MAIOR CONTROLLO

Requere-se aos membros provaren unha traxectoria recoñecida na defensa dos direitos humanos, aceitar seren supervisados por un mecanismo universal, cooperaren con o Consello e participaren nas tres reunións anuais. Con diferenza ao que acontecia con os membros da anterior Comisión, que non tiñan límite de permanéncia no cargo e

os seus priviléxios non podian ser cancelados, as persoas que formen o Consello permanecerán nel un máximo de tres anos e os seus priviléxios poderán ser suspendidos.

RESULTADOS DA ELEIÇÃO

Estados de África: Arxélia, Camerun, Dxibouti, Gabón, Gana, Mali, Marrocos, Mauricio, Nixeria, Senegal, Sudáfrica, Tunízia e Zâmbia.

Estados de Ásia: Arabia Saudi, Barein, Bangladesh, China, Filipinas, Índia, Indonésia, Xapón, Xordánia, Malásia, Paquistán, República de Corea e Sri Lanka.

Estados de Europa Oriental: Azerbaián, Federación de Rússia, Polónia, República Checa, Roménia e Ucránia.

Estados de América Latina e o Caribe: Arxentina, Brasil, Cuba, Ecuador, Guatemala, México, Peru e Uruguai.

Estados de Europa Occidental e outros estados: Alemaña, Canadá, Finlández, França, Países Baixos, Suiza e Reino Unido.

VALORES E LIBERDADES EN PERIGO

A Asociación Article 29, fixo pública a sua crítica á decisión do Consello de Europa de 21 de Febreiro pola que este adoptou a Directiva 2006/XX/EC sobre retención de dados aprovada o 14 de Decembro de 2005 polo Parlamento Europeu.

A prestixiosa organización argumenta que as medidas previstas na Directiva non teñen precedentes, invaden a vida privada das persoas e poñen en perigo valores e liberdades que a cidadanía europea valora en extremo. Salienta así mesmo o feito de non se contemplaren salvaguardas que garantan o uso adecuado dos dados retidos e se deixar ampla marxe para interpretacións e implementacións divergentes nos diversos estados da UE.

Para minimizar os efectos desta retención masiva de dados, recomendan aos estados da UE tomaren as seguintes medidas:

1. Especificación do obxectivos: Os dados serán retidos únicamente para obxectivos específicos e, nese sentido, haverá que definir con precisión o termo "crime grave". Calquer outro uso será eliminado ou seriamente restinxido.

2. Limitación do aceso: Só poderán aceder aos dados retidos as autoridades encargadas de facer cumplir a lei especificamente designadas a este efecto cando for necesario para a investigación, detección e persecución dos delitos sinalados na Directiva. Deverá facerse pública a relación de autoridades designadas de acordo con estes criterios. Deverá rexistar-se todo armazenamento de dados e os rexistros estarán a disposición das autoridades responsáveis para garantir a sua efectiva supervisión.

3. Minimización dos dados: Limitará-se ao máximo os dados susceptíbeis de seren retidos e calquer modifica-

ción nos criterios será submetida a rigoroso exame para se provar a sua necesidade.

4. Limitación do aceso: A investigación, detección e persecución dos delitos referidos na Directiva non implicarán o aceso indiscriminado aos dados relacionados con movementos e comunicacions de persoas non suspeitas.

5. Controlo xudiciario/independente do aceso autorizado: O aceso aos dados deverá ser, en principio, devidamente autorizado en cada caso polas autoridades xudiciais sen prexuízo de que nalguns países ese aceso estexa autorizado por lei e suxeito a controlo independente. Cando así estiver previsto, na autorización constará o dado particular que se requer para o caso específico de que se trate.

6. Obxectivos da retención polos servidores: Os servidores de comunicación electrónica non serán autorizados a procesar os dados retidos exclusivamente para uso público en aplicación da Directiva de Retención de Dados, nomeadamente para usos proprios.

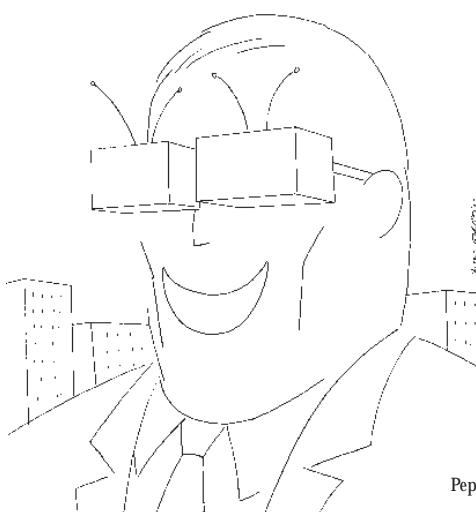
7. Separación de sistemas: Os sistemas de armazenmento de dados para obxectivos públicos serán, loxicamente, independentes dos sistemas usados con finalidade comercial.

8. Medidas de seguraza: Estabelecerán-se normas mínimas de seguraza que definirán as medidas técnicas e organizativas que deverán tomar os servidores, pormenorizando-se os requerimentos da Directiva sobre Retención de Dados.

Article 29 solicita aos Estados Membros da UE que coordenen a implementación desta Directiva en leis nacionais a fin de garantir a sua aplicación harmónica no ámbito europeu e manteren os estándares de protección de dados garantidos polas anteriores Directivas 1995/46/EC e 2002/58/EC.

LIBERDADE DE INFORMACIÓN

Por outra parte, o pasado 25 de Abril varios xornalistas expresaron ao Comisionado Franco Frattini a sua preocupación polas repercusións que sobre a liberdade de

Pepe Carreiro

información terá a lei de retención de dados, que entrará en vigor en 2007.

En nome da luta contra o terrorismo, a lei permitirá aos gobernos espreitaren os contactos dos xornalistas e portanto coñeceren as suas fontes.

“A directiva ten implicacións mui sérias no que a protección das fontes se refiere”, arguiu Hans-Martin Tillack, reporteiro da revista alemá Stern. “A protección das fontes é a base do traballo do xornalista en calquer lugar do mundo.”

A garantía de anonimato das fontes de información contribui a criar un clima de “controvérsia e debate crítico” nas sociedades democráticas –insistiu Tillack, lembrando a importancia que tiveron as fontes anónimas na denuncia da suposta existencia de campos da CIA en Europa.

Varios organismos europeus tentaron no pasado utilizar a sua influencia para abafar “histórias comprometedoras”, continua Tillack, que ilustrou a sua denuncia con as tentativas feitas pola Comisión Europea para impedir a publicación da sua reportaxe sobre fraudes na UE e conseguiu que a policía belga se incautase da sua libreta de contactos despois de ter alegado que Tillack obtivera información mediante suborno. Medida que a Federación Internacional de Xornalistas (FIX) interpretou como unha manobra para amedrontar eventuais futuros informadores.

O responsable da FIX indicou tamén que os poderes de vixilancia dos estados alargan-se dia a dia sen que avisemos o final na “guerra global contra o terror” desatada a raiz dos atentados do 11 de Setembro de 2001. A situación contrasta visivelmente –afirmou- con escenarios bélicos anteriores, tanto nos casos das “guerras clásicas” –que provocavan a suspensión temporal dalguns direitos e liberdades- como no do conflito de Irlanda do Norte nas décadas de setenta e oitenta, conflito en que a liberdade de información non sofreu restrición.

“Cando anunciará a comisión que a guerra contra o terrorismo acabou? E cando isto acontecer, recuperaremos todos os direitos e regresaremos a unha situación normal?” perguntou Hans-Martin Tillack ao comisionado Franco Frattini.

SIXILO E CONFIDENCIALIDADE DAS FONTES

Pola sua parte, o organismo de liberdade de prensa da Organización para a Seguranza e Cooperación en Europa (OSCE) iniciou unha investigación en 55 países de Europa, Ásia Central e Norte-América para reunir información sobre leis e regulamentos que penalizan os xornalistas por se negaren a revelar fontes.

O representante da OSCE, Mikos Haraszti, afirma que a medida que os gobernos endurecen as suas políticas anti-terroristas, a presión sobre os meios é maior. “Castigar os meios por obteren información confidencial ou non

revelaren as fontes erosionará a sua capacidade de descobrir a corrupción e informar de delitos”, argumenta.

Mais información: http://www.osce.org/fom/item_1_19277.html

EUROPOL

Entretanto informa Statewatch que o Consello de Unión Europea proxecta substituir o previsto Convénio da Europol por unha Decisión do Consello e converter este organismo nunha axéncia da UE. A substitución do Convénio por unha Decisión contornaria o escollo da aprobación do texto (e das futuras emendas) polos parlamentos dos 25 estados membros.

“Temos de achar fórmulas” –afirma-se no Relatório do Presidente da Conferencia sobre o Futuro da Europol (23-24 de Febreiro de 2006) – “para permitir a Europol trocar información con países que non teñen os mesmos estándares de protección de datos que vigoran na Unión Europea”.

“Noutras palabras” -comenta Tony Bunyan, Director de Statewatch- “a protección de datos será abandonada para permitir que países como os EUA podan obter calquer información que desexen e podan utilizá-la sen nengun tipo de garantías. Ao non existir na práctica controlo parlamentar, o Consello será quen decida se son “suficientes” as salvaguardas que se ofrecen”.

EN TRES DIMENSIÓNS

Un elevado número de organizacións de defensa dos direitos fundamentais –entre elas EsCULCA- dirixiron-se no mes de Maio ao Defensor del Pueblo español (Enrique Múgica) para lle manifestar a sua preocupación pola instalación dunha sirga tridimensional no valado de Melilla a raiz dos asaltos desesperados que protagonizaron centos de imigrantes os pasados meses de Setembro e Outubro.

“Para além das sérias dúvidas que temos sobre a legalidade da sua instalación” –afirman as organizacións asinantes– “preocupan-nos as consecuencias que sobre a integridade física das persoas imigrantes pode causar esta sirga ao estar constituída por unha urdume de cabos de aceiro e dispor de un sistema para deitar agua con pimenta aos ollos, o que provocará importantes irritacións”.

“Consideramos así mesmo preocupante que con este sistema de inxección de agua podan provocar-se graves problemas de saúde a persoas que, devido ás condicións de subsistencia a que están abocadas por viveren no monte Gurugu, presentan cadros de pulmonía e afeccións pulmonares sérias, males que sen dúvida se agravarán con os disparos de agua con pimenta que emite a mencionada sirga”, insisten.

Solicitan tamén estas asociacións que se esclareza o estatus de soberanía do espazo entre os dous valados, pois -de ser español este emprazamento-, manifestan, incorreia-se en ilegalidade ao expulsar as persoas a que devería aplicar-se o regulamento que desenvolve a lei de Estranxaria no seu artigo 157, a território marroquino.

Por outra parte os colectivos civis critican a atitude do Delegado do Governo, Sr. Fernández Chacón que, "nun xesto de pésimo gosto e cinismo impróprio dunha autoridade pública", entregou como souvenir aos xornalistas que asistian á presentación pública da sirga trozos da antiga concertina de láminas de cortar. "Tal comportamento é digno de reprovación e así rogamos llo faga saber ao Delegado do Governo en Melilla", concluen.

NON À EUROPA FORTALEZA

Os eurodeputados Giusto Catania (Prc) e Willy Meyer (EU) apresentaron o pasado 17 de Maio a campaña "Non à Europa Fortaleza" (*No fortress Europe*) con que se pretende denunciar a situación dos centros de retención temporal de imigrantes así como mobilizar a opinión pública para conseguir que estas instalacións sexan definitivamente fechadas.

"Trata-se de auténticos centros de violación dos direitos humanos", declaró Giusto Catania no decurso da conferéncia de prensa.

Os promotores da campaña pretenden arrecadar apoios para a sua petición através da sua páxina web (www.no-fortress-europe.eu) onde se relacionan os 178 centros que hai actualmente na UE e se examinan as regras específicas que cada estado membro aplica nesta matéría.

Por outra parte, a campaña pretende tamén impedir a efectivización do proxecto da Comisión europea para harmonizar o tempo de retención nestes centros, que pasaría a ser de seis meses en todos os estados membros. "É inadmisivel que se encerre durante seis meses persoas que non cometeron delito nengun", insistiu Catania, para a seguir lembrar que centros como o situado na illa de Lampedusa custan ao goberno italiano "catro veces mais que se as persoas imigrantes fosen aloxadas en hotéis da illa".

DENÚNCIA NA LAMA

O cidadán albanés Sokol Cokoj denunciou o pasado 30 de Maio ter sido submetido a tortura por funcionarios do cárcere da Lama despois de permanecer recluído inxustificadamente no módulo de isolamento durante oito días.

OS FEITOS DENUNCIADOS

O 26 de Abril, funcionarios do centro penitenciario comunicaron a Sokol Cokoj que ia ser transladado a outra cela por motivos de seguranza. Cando o denunciante discu-

tiu esta decisión, por carecer -afirma- de base que a xustificase, a resposta, apesar de formulada en ton respeitoso, provocou o seu translado immediato a unha cela de isolamento provisorio onde permaneceu até o 2 de Maio, momento en que foi conducido novamente ao seu módulo 14.

O dia seguinte, 3 de Maio, en torno ás 8:30 de mañá, seis funcionarios armados de porras entraron na cela e agrediron o interno causando-lle feridas e hemoraxias en orellas e boca. A seguir conduciron-no novamente á cela de isolamento.

EsCULcA comunicou estes feitos á embaixada de Albánia en Madrid, instando os responsáveis diplomáticos a se interesaren pola situación de Sokol Cokoj para esclarecer os feitos e prevenir novas agresións.

CHOQUE DE CIVILIZACIÓNES

Na páxina de Arco Iris (<http://www.arcoiris.t/modulos.php?name=Unique&id=4770>) pode ver-se o vídeo de PRODEIN (Choque de Civilizacións) que mostra a situación das persoas que tentaron pasar a fronteira de Melilla entre os meses de Xuño a Outubro de 2005 e a actuación dos corpos de seguranza do estado.

OS TERMOS DA ENTREVISTA

O pasado 5 de Abril a televisión australiana SBS emitiu no seu programa DATALINE unha reportaxe (*The Spanish Inquisition*) sobre torturas no estado español. A reportaxe incluía entrevistas a Theo van Boven (ex Relator especial das Nacións Undias para a cuestión da tortura), Marxelo Otamendi (ex-Director de Egunkaria), a nai de unha militante presa, etc. Todas estas intervencións desenvolveron-se sen sobresaltos, non así a entrevista que o reportero (David O'Shea) tentou realizar ao Secretario de Estado para a Seguranza, Antonio Camacho, que foi tormentosamente interrompida polo alto responsable do goberno español, que obrigou o xornalista a desligar a cámara de video para discutir, segundo as suas palabras, "os termos da entrevista".

REPORTERO: —Hai muita xente e numerosas organizacións, incluindo Human Rights Watch, o Consello de Europa, Amnistia Internacional e 37 grupos reunidos en Barcelona que afirman a existéncia de tortura durante a detención incomunicada...

ANTONIO CAMACHO: —Vamos ver, en que país no se han denunciado casos de tortura dentro dos que forman a Unión Europea?

REPORTERO: —Na Unión Europea, polo que eu sei, o Sr. Theo van Boven, o anterior relator, denunciou casos en Irlanda do Norte, mais agora a maioria das denúncias corresponden ao Estado español.

ANTONIO CAMACHO: —Vamos ver, apaga iso un momento...

REPORTERO: —Non... non podo...

ANTONIO CAMACHO: —Corta iso un momento! Vamos plantear-nos os termos da entrevista.

REPORTERO: —Mais... mais...

ANTONIO CAMACHO. (visivelmente alterado) Vamos ver. Corta iso. Corta iso un momento!

Pode ver-se o vídeo: <http://news.sbs.com.au/dateline/index.php?page=transcript&dte=2006-04-05&headlineid=1094>

ENTRADA EN VIGOR DO PROTOCOLO

Case exactamente 19 anos desde a entrada en vigor da Convención contra a Tortura (26 de Xuño de 1987), é agora a vez do Protocolo Facultativo. Con a asinatura e ratificación de Honduras e Bolivia, o pasado 23 de Maio, atinxiu-se por fin o número de 20 estados ratificantes e 51 asinantes, o que permite comezar a conta atrás.

Lembramos que o embaixador español, transcorrido case un ano desde que o Congreso dos Deputados reconece a práctica da tortura no territorio do estado e instase o governo a ratificar de inmediato o Protocolo Facultativo, depositou o pasado 4 de Abril na Secretaria da ONU o instrumento de ratificación correspondente.

24 Maio 2006

Negro: 20 Estados ratificantes.

Gris escuro: 51 Estados asinantes.

Fonte: Association pour la Prévention de la Torture (www.apt.ch)

OBITUÁRIO PRISIONAL

A Associação contra a Exclusão e pelo Desenvolvimento (ACED), fixo público no mes de Maio o número de mortes acontecidas en prisóns portuguesas en 2005: 94, 10 más que no ano 2004. A elevada taxa de mortalidade dos cárceres de Portugal é "das mais altas de Europa, incluindo os países de Leste", afirman os representantes da ACED.

"Este é o resultado mais que objectivo – oficial – das condicíones de encarceramento em Portugal, que continuam a fazer do cumprimento de pena de prisão um morticínio irresponsável, com que o Estado (governo, parlamento, presidéncia da república, administração) convive sem

reacción. Os anúncios de reforma das prisões, que jamais se referiram a este indicador como relevante e prioritário, têm servido para reagir às denúncias como nuvens de fumo, enquanto a indignación se dissolve na miséria putrefacta da nossa (falta de) ética colectiva", sentencian.

IDENTIDADE ELECTRÓNICA

A Comisión de Liberdades e Informática (CLI) cre que, de aplicar-se o establecido no art. 11 do RD 1553/2005 de 23.12.05, no chip do chamado DNIE (Documento Nacional de Identidade Electrónico) van ser inseridos dados non necesarios, violando-se así o principio de finalidade e proporcionalidade consagrado por sendas sentenzas do Tribunal Constitucional (30.ll.04) e a da Sala do Contencioso-Administrativo de 11.02.04).

"O obxectivo exclusivo do DNIE há de ser autenticar a identidade do titular. Non deve incluir mais datos que os necesarios para a identificación. Todo o que se acrecente a partir daí requeriría o seguimento dun protocolo en que os cidadáns teríamos que poder consentir expresamente, especialmente no que a dados de carácter sensíbel di respecto", afirman.

A CLI vai dirixir-se á Axéncia Espanola de Protección de Dados para que se pronúncie sobre este polémico asunto e ao governo para solicitar anulación do RD 1553 e abertura dun debate social

NORUEGA: ESTADO E IGREXA

Na secuencia das recomendacións do relatório dunha comisión gubernamental nomeada en 2002, a Noruega iniciou a discusión pública sobre a separación entre o Estado e a Igrexa. Neste país a Igrexa Luterana Evangélica é, constitucionalmente, a igrexa do Estado. A constitución desta monarquía impón tamén que o monarca e polo menos metade dos membros do governo profesen a relixión do Estado, sen que se saiba o que devén facer no caso de algun deles vir a perder a fé. Os membros do clero luterano son funcionários públicos e existe nas escolas públicas un curso obligatorio de "relixión cristá", aliás xa condenado polo Tribunal Europeu dos Dereitos Humanos como resultado de queixas apresentadas por persoas ateas e musulmanas.

Esta situación anacrónica está a tornar-se insustentábel e, conxugada con a separación entre Estado e Igrexa que se efectivou na Suécia no ano 2000, mostra que a idea de laicidade progrésa na Escandinávia. Existen, no entanto, desenvolvimentos contrarios noutros puntos do norte de Europa. Por exemplo no Reino Unido, onde o Governo "desconta puntos" ás escolas públicas que non realicen diariamente unha oración conxunta a que os alumnos só poden negar-se a requerimento dos pais.

BIBLIOTECA

AYAAN HIRSI ALI, DE MAAGDENKOOI

Ayaan, somali, chegava a Holanda hai quince anos. A sua causa, a emancipación da muller musulmana, levou-na lonxe: ao Parlamento holandés (deputada), a unha ameaza de morte islamista pola sua colaboración con Theo van Gog no documental *Submission*; está a piques de ser expulsada de Holanda a iniciativa da Ministra de Imigración.

Resulta interesante e provavelmente útil ter nas maos o libriño dela que propomos, de dodata leitura. En capítulos de distintos xéneros

literários desenvolve e reitera ideas básicas, que resumimos.

O mundo islámico precisa dunha "ilustración" propia, e de mais dun Voltaire próprio. Que exerzan e espallen análise crítica da sua relixión, das suas sociedades, da sua concepción do Estado. Estarian en mellor situación para facé-lo os que residen en países democráticos occidentais. Non é doado facé-lo no país de orixe: terian que fuxir a Occidente. "Non nos falledes, permitidnos un Voltaire".

Non axudan à ilustración necesaria os democratas occidentais propulsores do "multi-culturalismo". Políticas dese tipo nos países de acollida mais ben impiden o proceso de modernización (crítica e liberación).

O islam non está secuestrado por unha minoría terrorista. Senón polo próprio islam. Todos os musulmanos teñen en comun o convencimento de que os principios fundamentais do islam non poden ser criticados, revisados ou rebatidos. Perderon de vista o equilibrio entre relixión e razón. Deven reducir a relixión ao seu espazo: mesquita e vida privada.

Os maiores impedimentos residen: na propia relixión e crenzas, na estrutura hierarquizada da sociedade, do grupo e da familia. Suplantan absolutamente o individuo, producindo medo, vergoña, ocultamento, incomunicación, etc.

Demora-se particularmente nas consecuencias na situación da muller, en tanto que reproduz o sistema e entanto que submetida: "A gaiola das virxes", "A mutilación xenital non deve tolerar-se", "Musulmana, esixe os teus direitos", "Dez consellos para mulleres que queren fugir", "Abordemos a violencia doméstica de maneira más efectiva".

Hai tradución para español: *Yo acuso. Defensa de la emancipación de las mujeres musulmanas*. Galaxia Gutenberg, Círculo de Lectores, 2005.

Hai tradución para español: *Yo acuso. Defensa de la emancipación de las mujeres musulmanas*. Galaxia Gutenberg, Círculo de Lectores, 2005.

S

APRESENTACIÓN 1 ...

U

ESCOLA 2 ...

M

ANÁLISES E RELATÓRIOS 3 ...

A

NOTÍCIAS 10 ...

BIBLIOTECA 16 ...

R

I

O

C

O

L

A

B

O

R

Pedro Bouso Cedrón
Justo G. Beramendi

José Ángel Brandariz

Pepe Carreiro

Marc Carrillo

Xoán Cons

Gustavo García

Pablo González Mariñas

Ben Hayes

Manuel Janeiro

Héctor López de Castro

Celso López-Pazos

Ramom López-Suevos

Gustavo Luca de Tena

Fernando M. Randulfe

Miguel Anxo Murado García

Guillermo Presa

Anxo Quintela

X. A. Ramos

Elvira Souto

Vítor Vaqueiro

Valeiras

Suso Sanmartín